

Зарубіжні авторські зібрання

Джордж

1984

Харків
«Фоліо»
2023

ЧАСТИНА ПЕРША

I

Був холодний і ясний квітневий день, годинники пробили тринадцяту годину. Вінстон Сміт, притиснувши підборіддя до грудей, щоб сховати обличчя від сильного вітру, хутко прослизнув у скляні двері багатоквартирного будинку «Перемога», та все ж хмарка піщаного пилу встигла залетіти досередини слідом за ним.

У передпокої пахло вареною капустою і старими ганчір'яними килимками. На стіні висів кольоровий плакат, явно завеликий для того, щоб чіпляти його в приміщенні. На ньому було зображене лише величезне обличчя, понад метр завширшки, — обличчя чоловіка років сорока п'яти з густими чорними вусами й грубими, однак симпатичними рисами. Вінстон попрямував до сходів, адже годі було й намагатися скористатися ліфтом. Навіть у найкращі часи ліфт нечасто працював, а зараз електричний струм удень відключали. Це робили з економності, готуючись до Тижня Ненависті. Щоб дістатися до квартири, треба було подолати сім сходових маршів, і Вінстон, якому було тридцять дев'ять і який мав варикозну виразку над правою щиколоткою, йшов повільно, зупиняючись дорогою по декілька разів, щоб перепочити. На кожному сходовому майданчику навпроти шахти ліфта зі стіни на нього дивилося величезне обличчя. То було одне з тих витіюватих зображень, намальованих

таким чином, що здається, наче очі слідкують за тобою, де б ти не стояв. «СТАРШИЙ БРАТ СТЕЖИТЬ ЗА ТОБОЮ», — значилося під малюнком.

У квартирі хтось солодкавим голосом зачитував цифри, що якимсь чином стосувалися виробництва чавуну. Голос лунав із продовгастої металевої пластини, схожої на потьмяніле дзеркало, що становила частину поверхні стіни праворуч. Вінстон повернув перемикач, і голос трохи притих, хоча слова все ще можна було розчути. Пристрій (звався він телеекраном) можна було приглушити, але вимкнути повністю — ні. Він підійшов до вікна — невеличка, тендітна постать, жалюгідність якої лише підкреслював синій комбінезон, що був партійним одностроєм. У нього було дуже світле волосся, обличчя було від природи рум'яне, із загрубілою від шорсткого мила, тупих лез і зимового холоду, який лише щойно минувся, шкірою.

Навіть кризь зачинене вікно світ назовні видавався холодним. Унизу на вулиці невеликі пориви вітру крутили вихори з пилуки й клаптів паперу, і хоч світило сонце, а небо було чисте й блакитне, все довкола здавалось якимсь безбарвним — усе, крім розклеєних скрізь плакатів. Обличчя з чорними вусами поглядало на перехожих з кожного закутка вулиці. Один із плакатів висів на фасаді будинку, що стояв відразу навпроти. «СТАРШИЙ БРАТ СТЕЖИТЬ ЗА ТОБОЮ», — сповіщав напис на плакаті, а темні очі з портрета пронизливо вдивлялися в очі Вінстона. Нижче, на рівні першого поверху, інший плакат лопотів на вітрі надірваним краєм, то затуляючи, то відкриваючи напис «АНГСОЦ». Вдалині, між дахами, пролетів гелікоптер, на мить завис, наче трупна муха, а тоді, скосивши вбік, знову метнувся геть. Це був поліцейський патруль, який зазірав людям у вікна. Та до поліцейських патрулів усім було байдуже. Значення мала лише Поліція Думок.

За спиною Вінстона голос із телеекрана досі бубонів щось про чавун і перевиконання Дев'ятої Трирічки. Телеекран одночасно приймав звуки і передавав їх. Він вловлював будь-яке слово, яке Вінстон вимовляв гучніше за тихий шепіт; до того ж доки він залишався в полі зору металевої пластини, його було не тільки чути, а й видно. Звісно, можливості дізнатися, чи стежать за тобою у конкретний момент, не було. Можна було лише здогадуватися, наскільки часто чи за якою системою Поліція Думок підключалася до тієї чи іншої індивідуальної мережі. Не виключено було й те, що вони постійно стежили за всіма. Так чи інакше, вони могли підключитися до твоєї мережі, коли їм заманеться. Доводилося жити — так і жили, за звичкою, що вже стала інстинктом, — виходячи з припущення, що підслуховується кожен звук і відстежується кожен рух, хіба що довкола цілковита темрява.

Вінстон стояв спиною до телеекрана. Так було безпечніше, хоч він і знав, що навіть спина може викрити. За кілометр звідси над похмурим краєвидом вивищувалася величезна біла будівля Міністерства Правди, що було місцем його роботи. «Ось який він, Лондон, — подумав Вінстон із якимсь невиразним відчуттям огиди, — головне місто Першої злітно-посадкової смуги, третьої за кількістю населення провінції в Океанії». Він намагався викликати в пам'яті якийсь дитячий спогад, який підказав би йому, чи завжди Лондон був таким, як зараз. Чи завжди тут був цей ландшафт напівзруйнованих будинків дев'ятнадцятого сторіччя, підпертих з боків дерев'яними балками, з заклеєними картоном вікнами, зі зморщеними бляхами дахів і ветхими садовими мурами, що обвалюються з усіх боків? А ще місця, де після бомбардувань у повітрі кружляють вихори пилюки від розтовченого тиньку, а над купами уламків здіймаються догори виткі рослини; і місця, де після падіння бомб позалишилися великі прогалини, на яких виникли мерзенні нетрі

схожих на курники дерев'яних халуп. Та все було марно: йому не вдавалося нічого пригадати. У пам'яті від його дитинства не залишилося нічого, крім низки випадкових яскраво освітлених сцен, які не мали жодного тла й були здебільшого геть не зрозумілі.

Міністерство Правди — Мінправд новоюмою¹ — разюче відрізнялося від будь-якого іншого об'єкта в полі зору. То була величезна пірамідальна споруда з блискучого білого бетону, що здіймалася — тераса за терасою — на триста метрів угору. З місця, де стояв Вінстон, можна було прочитати три гасла Партії, що елегантними літерами виділялися на її білому фасаді:

ВІЙНА — ЦЕ МИР
СВОБОДА — ЦЕ РАБСТВО
НЕВИГЛАСТВО — ЦЕ СИЛА.

Подейкували, що Міністерство Правди має три тисячі кабінетів на поверхні та відповідну систему розгалужень під землею. На весь Лондон існували лише три подібні за виглядом і розміром споруди. Вони настільки затмарювали навколишню архітектуру, що з даху будинку «Перемога» можна було побачити їх усі одночасно. У них розташовувалися чотири міністерства, з яких і складався весь урядовий апарат: Міністерство Правди, яке займалося новинами, розвагами, освітою та образотворчим мистецтвом; Міністерство Миру, яке завідувало війною; Міністерство Любові, яке підтримувало закон і порядок; та Міністерство Достатку, яке відповідало за економіку. У новомові вони мали назви Мінправд, Мінмир, Мінлюб і Міндост.

Споруда, в якій розміщувалося Міністерство Любові, просто жахала своїм виглядом. Вона взагалі не мала

---

¹Новомова — офіційна мова Океанії. Відомості про її структуру та етимологію вміщені в Додатку.

вікон. Вінстон ніколи не бував у самій будівлі й не підходив до неї ближче, ніж на пів кілометра. Туди можна було потрапити лише у службових справах, та й то доводилося пройти крізь цілий лабіринт колючого дроту, залізних дверей і прихованих кулеметних гнізд. Навіть вулицями, прилеглими до зовнішніх бар'єрів будівлі, тинялись охоронці з гориллоподібними обличчями, вбрані в чорні однострої й озброєні кийками.

Вінстон різко обернувся. Він напустив на себе вираз спокійного оптимізму, адже саме з таким виразом рекомендували перебувати перед телекраном. Він перетнув кімнату й опинився на крихітній кухні. Пішовши з Міністерства о такій порі дня, він пожертвував обідом у буфеті, хоча й знав, що на кухні в нього немає ніякої їжі, крім шматка чорного хліба, який треба було приберегти для завтрашнього сніданку. Він дістав з полиці пляшку безбарвної рідини з простою білою етикеткою, на якій було написано «Джин “Перемога”». Від неї відгонило нудотним олійним ароматом, як від китайського рисового спирту. Вінстон налив собі майже повне горня, зібрався з духом і проковтнув її, наче ліки.

Лице його вмить побуряковіло, а з очей потекли сльози. Рідина ця на смак нагадувала азотну кислоту, до того ж, коли ковтнеш її, виникало відчуття, що тебе вперіщили в потилицю гумовим кийком. Однак вже наступної миті в животі йому перестало пекти, і світ навколо немов повеселішав. Вінстон дістав сигарету з зім'ятої пачки з написом «Сигарети “Перемога”» й недбало повернув її вертикально, так що тютюн одразу ж посипався на підлогу. З наступною сигаретою він повівся обережніше. Він повернувся до вітальні й сів за маленький столик, що стояв ліворуч від телеекрана. Дістав з шухляди столу підставку для ручок, пляшечку з чорнилом і товстий новий записник розміром з чверть стандартного аркуша з червоним корінцем і палітуркою під мармур.

Телеекран у вітальні чомусь був розміщений досить незвично. Замість звичного розташування на торцевій стіні, звідки відкривався б огляд на всю кімнату, екран висів на довшій стіні, навпроти вікна. З одного боку в стіні була неглибока ніша, яка при плануванні квартир, мабуть, призначалася для книжкових полиць; саме в ній і сидів зараз Вінстон. Перебуваючи в ніші, сильно відхилившись назад, Вінстон міг залишатися поза досяжністю телеекрана, принаймні поза полем його зору. Звісно, його могли підслухати, та доки він залишався на тому ж місці, його не бачили. Почасти саме незвичайне планування кімнати наштовхнуло його на думку про те, що він зараз збирався зробити.

Але також цю ідею йому підказав і записник, який він оце щойно дістав із шухляди. То був напрочуд гарний записник. Його гладенький кремовий папір, трохи пожовклий від старості, не виробляли вже щонайменше років сорок. Вінстон, однак, був певен, що записник був набагато старішим. Він помітив його у вітрині маленької похмурої антикварної крамнички в одному зі злиденних кварталів міста (в якому саме кварталі, він уже не пам'ятав), і його одразу охопило непереборне бажання придбати той записник. Члени Партії не мали заходити до звичайних крамниць (це називалося «купувати товари на чорному ринку»), але цього правила не завжди дотримувалися, оскільки там продавалися всілякі речі, як-от шнурівки для черевиків чи леза для гоління, які годі було роздобути деінде. Він швидко окинув оком вулицю, а тоді прослизнув до крамниці й купив того записника за два долари п'ятдесят центів. Тоді він іще не знав, з якою саме метою використовуватиме записник. З винуватим виглядом він приніс його додому у своєму портфелі. Хоч у ньому ще не було жодного запису, мати таку річ все одно було небезпечно.

Тепер він збирався почати вести щоденник у цьому записнику. Закон цього не забороняв (закон нічого не

забороняв, адже його більше не існувало), та якби його спіймали за цим заняттям, то напевне засудили б до страти чи принаймні до двадцяти п'яти років у таборах примусової праці. Вінстон вставив перо в ручку й послинив його, обсмоктуючи жир. Перо було знаряддям архаїчним, яким рідко користувалися навіть для підписів, і він крадькома роздобув його, хоч це й було нелегко, лише через відчуття, що чудовий кремовий папір заслуговував на те, аби на ньому писали справжнім пером, а не шкрябали його чорнильним олівцем. Насправді він не звик писати від руки. За винятком дуже коротких нотаток, усе інше він зазвичай надиктовував у мовопис, та цей спосіб, звісно, не підходив для його нинішньої мети. Він умочив перо в чорнило й лише на якусь мить завагався. Його пробрала дрож. Залишити слід на папері означало спалити всі мости. Маленькими незграбними літерами він написав:

4 квітня 1984 року.

Він відкинувся назад. Його охопило відчуття цілковитої безпорадності. Для початку, він не міг сказати напевне, чи це справді був 1984 рік. Дата мала б бути приблизно така, адже він не сумнівався, що йому виповнилося тридцять дев'ять років, і вірив у те, що народився десь між 1944 і 1945 роками. Та тепер, однак, неможливо було визначити точну дату в межах кількох років.

А для кого, власне, — раптом спало йому на думку — він збирався вести цей щоденник? Для майбутнього, для тих, хто ще не народився. На якусь мить він знову замислився над сумнівною датою, виведеною на папері, а тоді його думки раптом наштовхнулися на слово з новою мови — *двоєдумство*. Вперше він усвідомив увесь масштаб того, за що взявся.

Як можна звертатися до майбутнього? Це за своєю природою неможливо. Майбутнє або буде таким же, як

сьогодення, і в такому разі навіть не слухатиме його, або ж воно буде іншим, і тоді всі його біди здаватимуться безглуздими.

Якийсь час він сидів, втупившись у папір. Телеекран перемкнуло на пронизливу військову музику. Цікаво, що він, здавалося, не просто втратив здатність висловлюватись, а й геть забув, що взагалі збирався записати у щоденнику. Тижнями він готувався до цієї миті, і йому навіть на думку не спадало, що для цього йому може знадобитися ще щось, окрім сміливості. По суті, сам процес писання мав би бути нескладним. Йому залишалося лише перенести на папір той нескінченний і невтомний монолог, який буквально роками крутився в його голові. Та тієї миті навіть цей монолог урвався. Крім того, його варикозна виразка почала просто нестерпно свербіти. Він не наважувався її почухати, бо після цього вона завжди запалювалася. Секунди спливали. Він не відчував нічого, крім білої порожнечі чистої сторінки перед собою, свербіння шкіри над щиколоткою, ревіння музики й легкого сп'яніння від випитого джину.

Писати він почав раптово, наче з гарячки, лише приблизно розуміючи, що саме виходить з-під його пера. Своїм дрібним, але якимсь дитячим почерком він біг то вгору, то вниз сторінкою, забувши спершу про великі літери, а далі й про розділові знаки:

4 квітня 1984 року.

Учора ввечері в кіно. Усі фільми про війну. Один дуже хорошиий про корабель, повний біженців, який бомбардували десь у Середземному морі. Глядачам дуже сподобалися кадри з величезним товстим чоловіком який плив у морі а слідом за ним летів вертоліт. спочатку показували як він борсався у воді як морська свиня потім його показали крізь приціл вертольота, а тоді його тіло прошили кулями море навколо нього стало рожеве і він потонув так раптово ніби на-

брав води крізь дірки в тілі. коли він зник під водою глядачі голосно засміялися. тоді показали рятувальну шлюпку з купою дітей над якою ширяв вертоліт. там була жінка середнього віку можливо єврейка яка сиділа на носі шлюпки тримаючи на руках хлопчика років трьох. маленький хлопчик кричав від страху й ховав голівку між її грудьми ніби намагаючись зануритися в неї а жінка обхопила його руками і втішала його хоч сама аж посиніла від жаху. весь цей час вона закривала його руками як тільки могла ніби вірила що руки захистять його від куль. тоді вертоліт скинув на шлюпку двадцятикілограмову бомбу жахливий спалах і шлюпка розлетілася на друзки. потім був чудовий кадр з дитячою рукою, яка злетіла високо-високо й камера на носі вертольота супроводжувала її і тоді в залі з місць для членів партії залунали оплески але жінка яка сиділа у пролетарській частині зали раптом здійняла метушню й почала горлати що такі фільми не можна показувати не перед дітьми ні вони не мають цього бачити і так вона кричала аж доки поліція не вивела її геть я не думаю що з нею щось зробили нікого не хвилює що там говорять собі проли це звичайна реакція пролів вони ніколи не...

Вінстон перестав писати, почасти через те, що руку йому звело судомою. Він не знав, що змусило його вилити на папір усе це безглуздя. Але цікаво, що доки він писав, у пам'яті його зринув цілковито інший спогад, причому так чітко, що він практично відчув у собі сили записати його. Тепер він розумів, що саме цей, інший, випадок спонукав його сьогодні так раптово повернутися додому й почати вести щоденник. Це трапилося сьогодні вранці в Міністерстві, якщо словом «трапилося» можна описати щось настільки неясне, як цей випадок.

Було близько одинадцятої години, і в Департаменті Записів, де працював Вінстон, усі витягали стільці зі своїх кабінків і ставили їх у центрі зали, навпроти великого

ЗМІСТ

ЧАСТИНА ПЕРША	3
I	3
II	22
III	31
IV	40
V	51
VI	67
VII	73
VIII	86
ЧАСТИНА ДРУГА	110
I	111
II	122
III	133
IV	143
V	154
VI	164
VII	167
VIII	175
IX	187
X	225
ЧАСТИНА ТРЕТЯ	232
I	232
II	246
III	268
IV	281
V	290
VI	294
ДОДАТОК. Принципи новомови	306